

Kegyess Csaba

Mi vagyunk az elmenekült árnyéksor

„Mi vagyunk az elmenekült árnyéksor,
A nyugatra vagy csak nyugatabbra vonult csapat,
Ki hazát, házat, temetői ősokeket hagyott,
S az akkor megkopni látszó materi falat.”

(Horváth György László)

Amikor először hallottam arról, hogy az „Egri csillagokból” ismert, híres-nevezetes Dobó István Szamosújvár kapitánya is volt, nem jött, hogy elhiggyem. Visszagondolva – talán negyedikes lehettem. Jóval később – úgy nyolcadikos koromban, az egyik – Jani bácsitól kapott – Szongott Kristóf könyvből olvastam aztán róla.

Amikor „Szamosújvár, a világ közepe” címmel előadást tartottam, ennél a pontnál sok kételkedő arcot láttam. Vártam is erre, készültem.

„Dobó István

Ruszkai báró Dobó István (1502 körül–Szereďnye, 1572. június közepe) leginkább Eger várkapitányaként ismeretes. Felvidéki nagybirtokos nemesként, a mohácsi csatát követően a két király küzdelmében végig Ferdinánd pártján állt.

Dobó édesapja Dobó Domokos, aki 1498-ban kötött házasságot Cékei Zsófiával. Házasságukból hat gyermek született: Ferenc, László, István, Domokos, Anna és Katalin. Felesége Sulyok Sára volt, akivel 1550. október 17-én kötött házasságot.

1548-tól Zay Ferencsel együtt az egri vár várnagya. (1551-től Zay helyett Mekcsy István volt a másik várnagy.) Dobó kapitánysága alatt folytatódott a vár megerősítése. Az 1552. évi török ostrom tette ismertté a nevét, amikor az egyenlőtlen erőviszonyok ellenére meg tudta védeni a várat. A védők létszáma kö-

rülbelül 2000 lehetett, míg az ostromló török katonák száma negyven és nyolcvan-ezer fő közöttire becsülhető. Az ostrom során Dobó maga is megsebesült.

Dobó és a várvédők hőstettét Tinódi Lantos Sebestyén két históriás énekben örököltette meg, Chiabai Mátyás pedig két latin nyelvű dicsőítő költeményt írt róla.

Dobó Déva és Szamosújvár várát kapta jutalmul I. Ferdinándtól, aki 1553-ban erdélyi vajdává nevezte ki és bárói rangra emelte.

1556-ban az erdélyi országgyűlés elhatározta, hogy visszahívja Izabella királynét. Ekkor a szultáni parancsra török, moldvai és havasalföldi seregek nyomultak Erdélybe, Dobó több mint tíz hónapig védte Szamosújvárt, de mivel Ferdinándtól nem jött segítség, kénytelen volt feladni a várat.

1552-ben Eger várát a törökök nem tudták elfoglalni. Hős védőjét, Dobó Istvánt, Ferdinánd király Erdély vajdájává, székely ispánná és Szamosújvár kapitányának nevezte ki. Szulejmán tudára adta az erdélyi rendeknek, hogy csak akkor nem bántja Erdélyt, ha visszahívják Izabella királynőt és János Zsigmondot.

1556 februárjában a tordai országgyűlés visszahívta Izabellát és János Zsigmondot. Csak Dobó István tartott ki Ferdinánd oldalán, ezért még 1556 tavaszán megindult Szamosújvár várának ostroma.

Az ostromot Petrovics helytartó és Balassa Menyhért vezette. Áprilisban kezdődött és egész novemberig tartott, amikor a várat Dobó István Ferdinánd király utasítására, szabad elvonulás feltétele mellett átadta. Az elvonuló csapatot Perényi Gábor megtámadta, Dobót elfogták, és a kolozsvári ítélet szerint egész családjával börtönbe került – Szamosújvárra. A vitéz élet furcsa firtora: ott raboskodott egy évig, míg a király egy másik családdal kicserélte.

1590-ben Szamosújvár kapitánya az a Wass György volt, akinek családja a vasaszentenyedi és cegei birtokot bírták. Ezért is szoktam mondani, hogy földim, Wass Albert.

Izabella a megígért szabad elvonulás ellenére bebörtönözte Dobó Istvánt Szamosújváron, ahonnan azonban 1557-ben megszökött.

1558-ban, amikor Erdély ismét elszakadt a Habsburgoktól, elveszett birtokai helyett Léva várát kapta meg. Az 1560-as évekre az ország egyik legnagyobb föld-

birtokosa lett.

1569-ben a pozsonyi országgyűlésre csalták és ott rokonával, Balassa Jánossal (Balassi Bálint apjával) együtt elfogták, felségárulás gyanújával börtönbe zárták. Élete utolsó éveit fogságban töltötte a pozsonyi várban.

Szabadulásakor (1572) egészsége már erősen megromlott. Visszatért szerednyei várába, ahol hamarosan elhunyt. A családi birtokon, Ruszkán (ma Dobóruszka) temették el.

Három gyermeke volt, Damján, Ferenc és Krisztina. Ferenc fia állíttatta apja emlékére azt a sírlemléket, amely 1832 óta az egri várban látható.”

A vár történetét, sajnos, nem tanították nekünk, sem magyarul, sem románul. Pedig volna mit tanulni belőle. Még a minket a magyar történelem sorsfordulatairól oly sokat mesélő Böske néni is csak vajmi keveset tudott róla. Gabányi Jani bácsi mesélt erről, Boga bácsi szomszédunktól hallottam először a bebörtönözött várkapitányról.

Könyvajánló

Mánya Anna: Tündöklő tarisnya

– Mesés székely történetek

Mánya Anna Csíkrákoson született 1912-ben. „Kemény székely ősnayák leszármazottja vagyok. Örmény vér is folyik ereimben. Apám – módos ember lévén – gondot fordított a taníttatásomra, de abban az időben a lányok nem tanulhattak sokáig. Örök fájdalom, hogy nem szerezhettem diplomát. Ezt a hiányt rengeteg olvasással, művelt emberekkel folytatott beszélgetésekkel pótoltam. A székely származás meghatározta gondolkodásomat, ér-

tékrendemet” – vallotta egy 2002-es interjúban.

Szülőföldje utáni honvágyát székely környezetben játszódó írásokban fejezte ki. Drámát írt Apáczai Csere Jánosról, amelyet Németh László így méltatott: „Műve ajándék Erdélynek, és a nyelvezete gyönyörű.” Hagyományörző, ismeretterjesztő szándékkal megörökítette a régi székely mesterségeket és eszközöket. A Móra Könyvkiadónál megjelent